

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Розглянуто проблеми фінансово-кредитного забезпечення розвитку аграрного сектору економіки в ринкових умовах. Обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення напрямів і форм фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. Несприятливі процеси на світових ринках призвели до певних прорахунків у проведенні економічної політики. Водночас, не було розроблено національну програму щодо розвитку пріоритетних галузей економіки, зокрема аграрної, не проведено важливі для країни структурні реформи; не відбулося реформування податкової системи; не було врегульовано кредитні відносини між банками та позичальниками.

Ключові слова: фінансово-кредитне забезпечення, державна фінансова підтримка, банківські кредити, лізинг, аграрна політика.

Рассмотрены проблемы финансово-кредитного обеспечения развития аграрного сектора экономики в рыночных условиях. Обоснованы предложения по совершенствованию направлений и форм финансового обеспечения сельскохозяйственных предприятий. Неблагоприятные процессы на мировых рынках привели к определенным просчетам в проведении экономической политики. Время не была разработана национальная программа по развитию приоритетных отраслей экономики, в том числе аграрной, не проведены важные для страны структурные реформы; не произошло реформирования налоговой системы; не урегулированы кредитные отношения между банками и заемщиками.

Ключевые слова: финансово-кредитное обеспечение, государственная финансовая поддержка, банковские кредиты, лизинг, аграрная политика.

The article deals with the problems of agricultural financial and credit resources in market conditions. The author suggests the improvement areas and forms of financial resources for agricultural enterprises. Unfavorable processes in global markets led to some mistakes in the conduct of economic policy. Time is not a national program for the development of priority sectors of the economy, including agriculture, is not carried out significant structural reforms for the country, nor was reforming the tax system, are not regulated credit relations between banks and borrowers.

Key words: agricultural credit and finance, financial resources, government financial support, bank credit, leasing, agricultural policy.

Актуальність теми. У ринкових умовах аграрні реформи набрали принципово нових обертів, відкрилися великі можливості запровадження ефективних ринкових механізмів, активізувався процес докорінної перебудови виробничих відносин на селі. Однак їх реалізація вимагає належного рівня фінансово-кредитного забезпечення. У наш час в умовах кризи та перебудови аграрного сектору економіки України важливим питанням стає розвиток фінансово-кредитного механізму, який направлений на зменшення ризику в продовольчій сфері в країні та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції та надання державної підтримки підприємствам АПК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розв'язання проблем аграрного сектору можливе

лише за умов поглибленого дослідження фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва в умовах фінансової кризи. Проблеми фінансово-кредитного забезпечення розвитку аграрного сектору економіки посідають важливе місце у працях провідних українських учених, серед яких варто виділити наукові праці М. Дем'яненка, П. Саблука, М. Маліка, П. Лайка, І. Лукінова, Ю. Лузана. Проте окремі питання щодо майбутнього розвитку та вдосконалення фінансово-кредитного механізму розвитку АПК в сучасних умовах господарювання недостатньо вивчені й вимагають подальшого дослідження.

Метою статті є обґрунтування перспектив розвитку фінансово-кредитного забезпечення підприємств агропромислового сектору в ринкових

умовах. Досягнення поставленої мети можливе шляхом виконання поставлених завдань, зокрема:

- дослідити сутність та джерела фінансово-кредитного забезпечення підприємств АПК;
- проаналізувати сучасний стан фінансово-кредитного забезпечення підприємств АПК;
- розкрити та обґрунтувати перспективи подальшого розвитку фінансово-кредитного забезпечення підприємств АПК

Виклад основного матеріалу. За сучасних умов сектор аграрного виробництва є найбільш вразливою галуззю на вітчизняному ринку, а вступ до Світової організації торгівлі тільки загострює увагу на проблемах фінансування сільського господарства. Україна намагається виконати вимоги поставлені СОТ щодо покращення політики державного впливу на діяльність підприємств АПК. Але все ж механізми цього впливу відрізняються від аналогічних механізмів зарубіжних країн з розвинутою ринковою економікою.

За даними Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), фінансова підтримка сільськогосподарського виробника, в середньому, становить 32 % вартості виробленої продукції, у країнах ЄС – 37 %, а в Україні цей показник не перевищує 10 % [1, с. 169]. Хоча ще в 90-ті роки видаткова частина Державного бюджету на підтримку аграрного сектора становили 33 % від загальної суми видатків країни.

У 2013 році, за дослідженнями Українського клубу аграрного бізнесу, безпосередня підтримка аграріїв становитиме менше 30 % від рівня, зафіксованого в Державному бюджеті на 2012 рік. Згідно з показниками Державного бюджету на 2013 рік, фінансування витрат Міністерства аграрної політики запропоновано скоротити до 15,5 млрд грн із 18 млрд цього року. Основне скорочення, за твердження директора УКАБ В. Лапи, «припало саме на програми бюджетної підтримки сільгоспвиробників» [2]. Зокрема, за підрахунками фахівців УКАБ, порівняно з 2012 роком, зменшено витрати на бюджетні програми «Фінансова підтримка заходів у агропромисловому комплексі» більш ніж у 10 разів до 97 млн грн,

«Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу» – у 3,4 рази до 8,8 млн грн. Такі показники бюджетного фінансування АПК є найбільш несприятливими за останні 7 бюджетних періодів.

Розвиток агропромислового виробництва в Україні залежить від його ефективного фінансування. Але фінансове забезпечення підприємств агропромислового сектору залежить від специфіки функціонування цієї галузі, яка визначається:

- сезонністю виробництва;
- тривалим періодом відтворення основних засобів;
- безперервністю виробничих процесів;
- використанням як засобів та предметів праці живих організмів, які підпорядковані у першу чергу біологічним законам відтворення;
- залежністю результатів діяльності підприємств від природно-кліматичних умов;
- необхідністю кредитного забезпечення операційної діяльності для подальшого успішного розвитку суб'єктів господарювання [3, с. 90].

Джерела фінансування підприємств АПК можна поділити на такі групи:

- власні фінансові ресурси підприємств;
- державна підтримка;
- кредитне забезпечення підприємств.

Достатня кількість фінансово-кредитних ресурсів забезпечує безперервність процесу виробництва на основі фінансової стійкості та платоспроможності самого підприємства, тому правильне використання коштів та розробка ефективної політики залучення кредитних ресурсів є найважливішою метою для підприємств аграрно-промислової сфери при недостатності власних коштів. Тож, виходячи із усього зазначеного вище, доцільним може бути удосконалення організації фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарського виробництва за рахунок розширення діяльності фінансових інститутів, що існують (рис. 1).

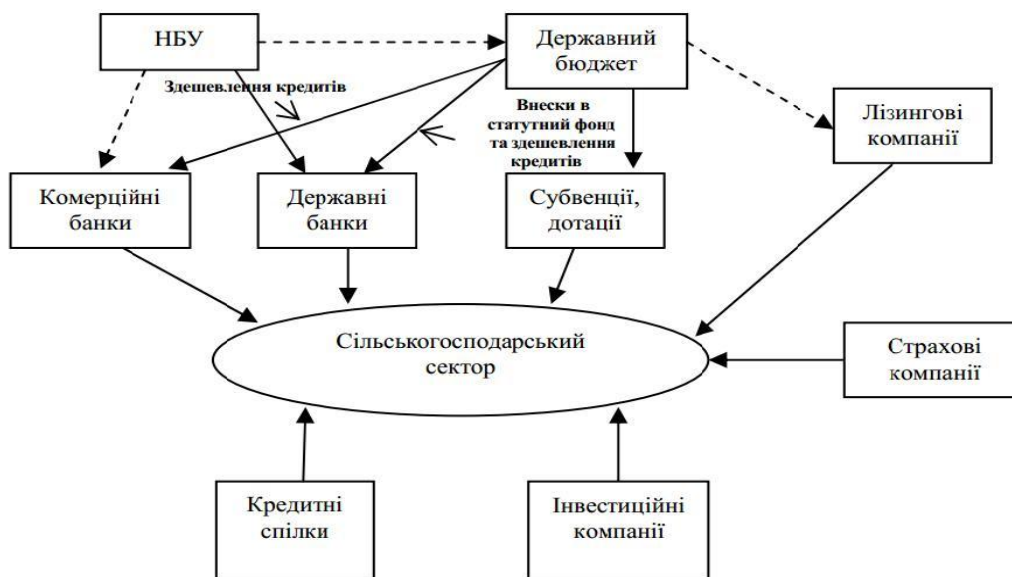

Рис.1. Схема фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств

За запропонованою схемою можна покращити забезпечення сільськогосподарського сектору додатковими фінансовими ресурсами. Суть пропозиції полягає в тому, що за рахунок державного бюджету сільськогосподарські підприємства отримують субвенції та дотації, а також кошти на здешевлення кредитів, взятих у банках. Також варто активізувати діяльність державних банків із фінансування діяльності сільськогосподарських виробників та підвищити роль небанківських фінансових інститутів [1].

Одним із актуальних завдань розвитку аграрних підприємств у пореформений період є оновлення їхнього основного капіталу на сучасній технічній основі та забезпечення його розширеного відтворення. Важливу роль у його вирішенні може відіграти фінансовий лізинг [3]. Але враховуючі деякі причини об'єктивного і суб'єктивного значення така форма залучення додаткових фінансових коштів підприємствами АПК не відіграє важливої ролі в підвищенні рівня технічного оснащення та має досить обмежений характер.

Незважаючи на зростаючу потребу в лізингу сільськогосподарської техніки, пов'язану з розвитком багатокладності, нестачею або відсутністю необхідного капіталу в сільськогосподарських товаровиробників, розширення обсягу лізингових операцій стримується

неврегульованим законодавством, невирішеною проблемою загальноприйнятих за кордоном податкових пільг, відсутністю мережі лізингових фірм і підготовлених для них кадрів, ціновим диспаритетом, необґрунтовано високими ставками за послуги лізингових компаній, відсутністю конкуренції між ними [1]. Тому в агропромисловому комплексі доцільно прискорити процес створення мережі лізингових компаній для ширшого залучення додаткових коштів комерційних банків та іноземних інвесторів.

Ефективність фінансового лізингу могла б бути значно вищою, якщо б конкурсна комісія Мінагрополітики здійснювала більш жорсткий контроль за власне цінами на сільськогосподарську техніку українських виробників та лізингодавців, адже встановлені ціни на таку техніку в двічі вищі за ринкові, а ціни послуг на здійснення таких операцій надто завищені.

Сучасний стан кредитної системи України характеризується відсутністю надійного забезпечення кредитних ресурсів та високим ризиком кредитних операцій, унаслідок чого кредитні інститути розміщують мобілізовані ресурси переважно на ринку грошей, а кредитні ризики компенсують високими процентними ставками. Тому в Україні необхідно розвивати інституції кредитної політики (рис. 2).

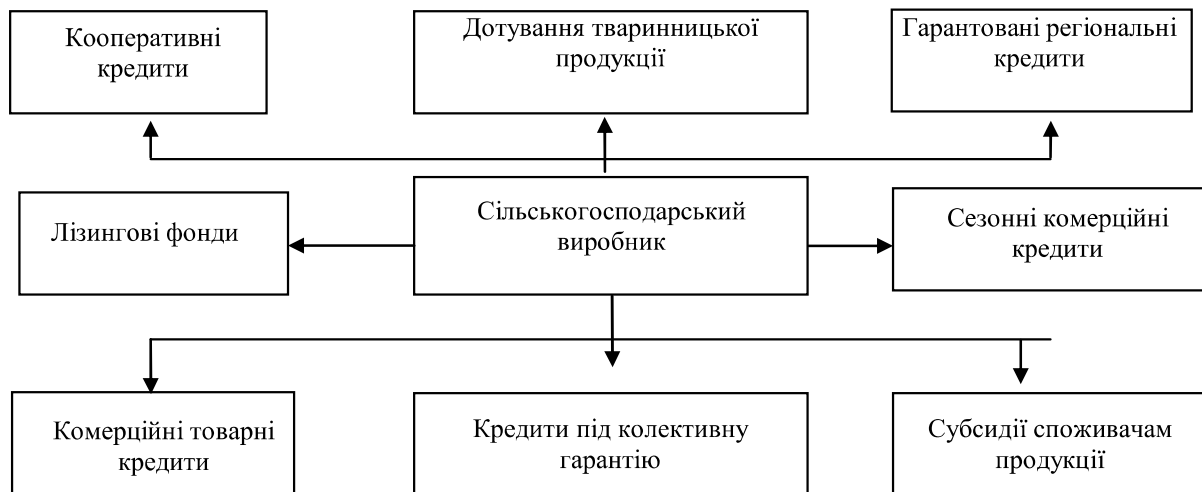

Рис. 2. Система фінансування та кредитування аграрного сектору

Потрібен комплексний підхід до формування аграрної кредитної інфраструктури, який би передбачав перетворення в економічній, правовій та інституційній сферах кредитної системи аграрного сектору, а саме: створення сприятливих фінансово-економічних умов діяльності аграрних підприємств шляхом встановлення конкурентного ринкового середовища та фінансової паритетності між сільським господарством і промисловістю; для установ, які кредитують підприємства АПК, необхідне застосування економічних пільг (за банківськими нормативами, податками); надійне правове забезпечення розвитку кредитної інфраструктури, включаючи розробку та прийняття нормативно-правових актів щодо фінансової інфраструктури, фінансових операцій, врегулювання майнових, земельних, заставних, боргових відносин тощо; інституційний розвиток

аграрної кредитної інфраструктури як у напрямі універсальної банківської справи, так і в напрямі формування спеціалізованих фінансово-кредитних інститутів: кредитних спілок та кооперативних банків, лізингових фондів, іпотечних банків [5, с. 79]. Важливою складовою такого підходу є розвиток інших економічних агентів кредитної системи – інформаційно-консультативних, аудиторських та аналітичних фірм, незалежних оцінювачів майна, реєстраторів гарантій та об'єктів застави, інших елементів кредитної інфраструктури.

Висновки. Отже, для покращення фінансово-кредитного забезпечення підприємств АПК слід підвищити ефективність державної політики підтримки цієї галузі; посприяти розвитку підприємств та населення сільської місцевості; залучити переваги використання «зеленої скриньки» СОТ; забезпечити

якісний розвиток фінансової інфраструктури аграрного сектору економіки, тобто створити систему кооперативних банків та Аграрного банку, розвинути ринок кредитних спілок, лізингових, інвестиційних та страхових компаній, тощо; покращити політику кредитування аграрних підприємств або введення податкових пільг для потенційних кредиторів, зниження ставок по кредитах, а також розвитку іпотечного кредитування; вдосконалення оптимізації оподаткування сільськогосподарських підприємств.

Поєднання внутрішніх джерел фінансування сільськогосподарських підприємств, ресурсів

універсальних і спеціалізованих фінансово-кредитних установ за безпосередньої державної фінансової підтримки підприємств галузі має забезпечити фінансову основу ведення та розвитку бізнесу в сільському господарстві. Важливе значення належить удосконаленню механізмів державної підтримки сільського господарства, що мають враховувати національні особливості діяльності аграрного сектору та світові тенденції скорочення прямої державної підтримки сільськогосподарських підприємств, відповідно до вимог Світової організації торгівлі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лагодієнко В. В. Щодо напрямів державної підтримки агропромислового виробництва при вступі України до СОТ / В. В. Лагодієнко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2007. – Вип. 3 (42). – С. 168–179.
2. УКАБ: Проект бюджету – найжорсткіший для аграріїв за останні 7 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?ukab_proekt_byudzhetu_nayzhorstkishiy_dlya_agrariyiv_za_ostanni_7_rokiv&objectId=1272456.
3. Гривківська О. В. Джерела фінансування підприємств аграрного сектора економіки / О. В. Гривківська // Формування ринкових відносин в Україні : збірник наукових праць. – 2004. – Вип. 4 (35). – С. 89–92.
4. Сільське господарство країни у 2010 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/sg/dop/dsg_2010.zip.
5. Плеханов Д. О. Заходи державної підтримки фінансового забезпечення аграрного сектору / Д. О. Плеханов // Економіка та держава. – 2008. – № 2. – С. 77–80.
6. Філімонова О. Б. Банківське кредитування сільськогосподарських підприємств: становлення та перспективи подальшого розвитку / О. Б. Філімонова // Агробізнес: проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку : [колективна монографія] / [за заг. ред. Г. Є. Жуйкова, Я. В. Сухій, В. С. Ніценка]. – Книга 2. – Одеса : ТОВ «Лерадрук», 2012. – 656 с. – С. 389–402.
7. Бечко Т. П. Фінансово-кредитне забезпечення аграрного виробництва в умовах фінансової кризи / Т. П. Бечко // Фінанси. – 2011. – 130 с. – С. 28–34.
8. Гудзь О. Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств : [монографія] / О. Є. Гудзь. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 578 с.